FRANCISCI NICOLAI

INTER ARCADES
ABEDONIS MESSENII

IN

D. VENERANDAM
V., & M.
HYMNUS.

ROMAE MDCCLVI.

EX TYPOGRAPHIA PALLADIS

SUPERIORUM FACULTATE.

COMES CASTRVCCIVS
BONAMICVS

FRANCISCO NICOLAO
S. P. D.

NICOLAUM Angelium, cum ego per se juvenem bonarum artium studiosum & saepe video & & libenter, tum etiam libentius, quod sermones multos, mihique suavissimos de te habet, qui plerumque ad ingenium pertinent, doctrinam, atque humanitatem tuam. Facit enim nostra vetus amicitia, nullumque, dum Romae eramus, abs te officii erga me, studiique munus praetermissum, ut tuis valde laudibus delecter. Quod vero nuper ad me tuum de Diva Venere Carmen ille attulit, itaque mecum est loquutus, ut probè intelligerem laborare te, ne meum de eo carmine judicium Tibi denegarem, duplici me voluptate cumulavit. Nam & jucundum mihi fuit carmen legere aureum, optimaeque imitationis, & elegantis ingenii luminibus respersum, te denique dignum: & audire quanti me faceres, quem unum maxime ad judicandum vocasses de eximio Poemate, non potuit non esse gratissimum. Equidem existimo in tanta bonorum Poetarum paucitate summam Te in illo Carmine consequi famam optimi Vatis, quam etiam non mediocrem esses consequutus, si Lucretii Virgiliique florerent. Quanta enim in inveniendo prudentia, atque amoenitas! Quam perspicuus rerum Ordo! Quam non ineptus Verborum ornatus! Nihil praeterea non Latinè, nihil non dictum magnificè; ut argumentum non satis illud quidem copiosum,

& gran-

& grande apta tui Carminis, & varia compoſitione vim quandam, atque ubertatem aſſequatur. Neque iſtud mihi mirum eſſe debet, qui tuorum ſtudiorum ſenſum & rationem jampridem noverim; rarum potius videri debet, cum temporum noſtrorum in optimis ſtudiis negligentiam conſidero, & quam non dico exiguus, ſed nullus jam ſit fructus laborum egregiorum. Quae quidem negligentia Gothorum etiam barbarie peior invaſit noſtra aetate omnium fere animos: nam haec profectò non deformat, quemadmodum illa fecit, ſed omnes extinguit bonas artes. Quotus autem quiſque eſt quin his temporibus malit ſedere inglorius in ocio, quam ſtudiis, ut ajunt, non profuturis aetatem conterere? Quaſi non plurima poſſent ex iis in omnem vitam, hominumque ſocietatem, vel adjumenta, vel ornamenta redundare. Atqui hac ſocordia factum eſt, ut liberales ubique diſciplinae contemnantur, & jaceant; ut omnes gentes, & nationes mentis atque animi robore delibato jam, atque infracto, ad turpiſſimam delabantur ignaviam. Quae quidem ſentiendi, vivendique pravitas, ſi radices egerit, nullus erit virtuti locus, & virtute ſublata magna neceſſe eſt in republica conſequatur perturbatio rerum omnium. Sed haec illi viderint qui omnia ad ſe pertinere putant: neque eſt cur iis tam praeclaras opes invideamus; modo illud nobis relinquant, ut in noſtris ſtudiis liberè acquieſcamus, fructuſque ex iis percipiamus honeſtiſſimos, quorum uſus, ac delectatio omnibus iſtorum eſt & Regnis, & voluptatibus anteponenda. Itaque & tu me, ſi quando erit otium a militia, in qua Caeſares, & Xenophontes hoc fruſtra tempore requiras, referre videris ad manſuetiores Muſas, & ego te valde fortunatum judico, qui in ſolitudinem quandam ſeceſſeris, ubi non videas homines ignaviſſimos, quaſi de aliquo illuſtri facino-

cinore, gloriari de contemptu Literarum, & habeas jucundissima subsidia senectutis rusticationem, & Musas. Magnae etiam voluptati tibi esse debet in iis te esse locis, in quibus magnos olim Viros magnaeque sapientiae fama praeditos accepimus esse versatos: & facis tu quidem, deducta Arcadum poetarum Colonia, excitatisque tuorum Civium ingeniis, ut Locri tui antiquissimae laudis renovatione gaudeant. Reliquum est ut mihi gaudeam, quod in tanto temporis & locorum intervallo non penitus exciderim memoria tua, tibique verò gratuler, quod in literato ocio vivere liceat, teque horter, ut ea proferas in lucem, quae tuae sint patriae ornamento, tuisque amicis voluptati; mihi praesertim, qui & vetustate amicitiae, & similitudine studiorum in te amando, colendoque, vel omnibus anteeo, vel nemini quidem cèdo. Vale. Neapoli IV. kal. Octobris.

AP-

APPROBATIONES.

QUem Vir cl. Comes Castruccius Bonamicus probavit; aureoque Latinorum Poetarum seculo non indignum pronunciavit Francisci Nicolai de Veneranda Virgine sanctissima Hymnum, verbis amplioribus ornare supervacaneum prorsus existimo: quod enim illi, cujus latine scribendi tum carmine, tum oratione, ut ajunt soluta, tanta est laus, & apud omnes fama, probatur; id optimum, atque præstantissimum esse, nemo non judicabit. Quod itaque ad me pertinet, nihil vel in eodem Hymno, vel in altero, quod *Carmen Annale* inscribitur, adversus Fidei, Morumque leges inveniri affirmo; propterea que sentio typis vulgari posse, atque debere.

Ex Coenobio FF. Praedicatorum ad Minervae Kalendis Septembris An. MDCCLVI.

Fr. Dominicus Vincentius Maria Bertucci
Ord. Præd.

FRANC. NICOLAI

IN

D. VENERANDAM V. & M. HYMNVS.

Et te Diua cano Venus o fortissima Virgo:
Tertia quandoquidem post Christi funera, postque
Adscensum magnae caeli super ardua Matris,
Sunt sacra Maenalis tua nunc celebranda colonis.
Anne alios aliàs laudaui carmine saepe,
Non Divos modo, uerum homines; & plurima lusi;
Teque sinam nostris illaudatam ire camoenis?
Nec pudeat tacitum de te exaudire canentes,
Queis vnus voluique prior, valuique per artem
Sternere iter, Cyrrhaeque sacros aperire recessus?
Quin mea jandudum Virgo pietasque, fidesque
In tete, ac patriam, mihi quae carissima semper
Extitit, exiguum quamuis hoc muneris esset
Musaei nostrum, patriaeque, tibique petebant.
Illa etenim, sese licet inter tollere possit
Illustres vrbes, uno nec nomine; belli,
Pacisque studiis quae florentissima, verè
Quod Sagra, pugnatae ac magnae terraque, marique
Pugnae, totque manu declarant oppida capta:

Artibus atque bonis exculti pectora ciues
Omnibus, & rerum juxta, vitaeque magistri;
Primaque descriptis quae legibus vsa feratur:
Quaeque potens opibus, faelicis & vbere glebae,
Laetaque, tam pura caeli miraque fruatur
Temperie, ut nulla externi contagia morbi
Senserit, aut pecudum, aut hominum vnquam pestilitatem,
Haud ulla re alia mage se effert, luminibusque
Cuiusque ipsa sibi populi obstruxisse videtur,
Quam quod te genuit Virgo, hinc, hinc illa superbit
Verius, intonso viridis quam Nysa Lyaeo:
Quàm Ioue Creta suo: quàm candida Apolline Delos.
An verò nostris abs tete gloria rebus
Parua venit, quae agitante Deo, primaque iuuenta
Praeclarum adgressa es facinus, nullique priorum
Ante, nec auditum vnquam post venientibus annis;
Quum primum excedens patrijs e finibus, vrbes
Itala quot tellus, quot Trinacris insula alebat,
Graeciaque insignes illo tunc tempore, adisti?
Quum magno in populi conuentu animosa virago
Vnumque, Trinumque Deum, aeternique tonabas
Ore Patris Gnatum vnigenam: qui labe parentis
A prima infectos, proprio nos Sanguine lauit,
Obstructasque fores cunctis patefecit Olympi?
Quaeque sitim, tristemque famem, quae vincula, & ignes

Non dubitas perferre , & triste subire tyranni
Immanis ferrum , fortique occumbere morti ?
Sed praestat rerum causas euoluere primum ,
Ac memorare tui quibus acti o Virgo parentes
Auspicijs , Locros vnam , praeque omnibus vnam
Optarint sedem , memoriquè haec tradere chartae ,
Plurima quae fuerant caeca iam nocte sepulta .
Tu modo Diva faue , atque orsus ne despice nostros .
Principio , vt perhibent , Agatho , pulcherrimus vnus
Qui fuit Insubrum iuuenis , gentisque togatae ;
Hippolyteque , Padi inter formosissima nymphas
Quae fuit vna , genus decores & sanguine clari
Romulidum : virtute pares , Christique initiati
Ambo sacris , firmo & coniuncti foedere amoris ,
Moerentes multùm , quod adhuc haud ulla daretur
Coniugio in sterili proles , quae nomen auorum ,
Fortunasque domus posset inuenta tueri ;
Ire parant peregrè magnas inuisere ad vrbes
Italiae , valeant aliqua si auertere curam ,
Vincere supplicibus vel Diuum numina votis .
Ergo iter ingressi , quamuis contendere mens sit
Ad Septemgeminae quamprimum Moenia Romae ,
Non adeo properant tamen , vt nouitatis amore
Multa prius nolint circum oppida perlustrare ,
Et loca , quae veteri sint fama , aut clara recenti .

Plurima perque viam passim virtutis vbique
Dant exempla bonis dictis, factisque benignis,
Aeternam donec veniunt Mauortis ad Vrbem.
Hic vero vestrum, defunctaque corpora vita
Cura fuit primùm venerari, bustaque largo
Spargere flore Petre, & Paulle o clarissima terrae
Lumina, & ò iidem clarissima lumina caeli.
Sed neque vestra, boni, hic complentur vota. Sat vrbi
Est decoris rerum dominae, fideique cathedrae.
Ex vobis, sobole & vestra decus omne futurum
Vult nostrum Pater omnipotens, Locrisque reseruat.
Ergo post aliquot conversis orbibus annos,
Postque fatigata incassum prece numina Diuum,
Haud spe dejecti excedunt, atque Appia calcant
Strata viae; populosque iuuat, clarasque videre
Vrbes, quotquot alit felix Campania, quotque
Praecipuas superum mare continet, infernumque.
Te magnae imprimis Romae Capua aemula quondam
Mirantur, tantùm nùnc sorte, animisque minorem:
Calcidicasque adeunt Cumas; ac, pallida Ditis
Ostia quae fingunt; graveolentia stagna, tepentes
Fontibus & Bajas; ac magnum Cratera sepulchro
Nobile Parthenopes: & circum rura beata
Cernunt, bis laeto vernantia flore quotannis.
Hinc excedentes Hirpinus, & Appulus, & mox

Exci-

Excipiunt Calabri. Gaudent vidisse tot vrbes,
Et Rhudias Ennj cunas; natoque Tarentum
Arebita tumidum; Sybarimque, Crotonaque luxu
Ab nimio euersas; & nauifragum Scylaceum.
Atque hinc conuersi ad dextram naualia spectant,
Quaeque mei aedificant Vibonis tecta Locrenses.
Iamque procul Lipare Cyclopum exesa caminis.
Vertice se attollit candenti, altumque remugit,
Et freta Sicaniae apparent, & saxa Pelori,
Aetnaque terrificas voluens super astra fauillas.
Scyllaeo & longe resonantia saxa latratu:
Felicesque agros, & moenia Rheginorum
Transgressi, tandem scandunt iuga montis, ad austros
Qui spectans pelago excurrit, Zephyriusque vocatur.
Et jam summa tenent; species pulcherrima rerum
Quum subito est oblata oculis, ut corda tuendo
Expleri nequeant; inhibent cursum ergo, resistuntque.
Aequora prospiciunt dum puri ingentia ponti,
Aequora & ingentis curuato litore campi,
Atque rates, classem, prope sub portusque jacentes.
Sed nihil est viso illorum mage quo capiantur
Lumina, quàm tumulo adsurgens vrbs magna virenti
Adscensu facili, hinc quae cingitur Appennino,
Et maris hinc propiùs subjectis clauditur vndis.
Talia perstabant servantes: grandis & ecce

Aduor-

Aduorsum noua forma viri properare. Senecta
Ille gravi incuruus, propexam & pectore barbam
Canamque effusus, macie confecta saligno
Sustentat baculo membra, & vestigia firmat.
Qui prope vt accessit, totam intuitusque cohortem est,
Admirans, ambas sustollit ad aethera palmas,
Ac ea voce refert: Nempe haec Pater optime Diuum,
Haec erat illa dies, quam me sperare iubebas:
Agnosco ora virum, cultusque, habitusque, viai
Et comites, quae iam, te monstrante, omnia noram.
Nam quid ego dubitem, ex hac nunc concedere vita,
Quum video extorris patria, longeque remotus,
Tempore post tanto, tam dulcia pignora, Christo
Quae peperi? quid enimviuens hic amplius optem?
Haec ille, ast primos Agatho, Hyppoliteque loquentis
Vix aure accipiunt sonitus, quum protinus horrent,
Perculsi subita nouitatis imagine mentem:
Attonitique senem sublimi a vertice ad imos
Nunc lustrare pedes oculis, & membra notare
Grandia; conversi sese nunc saepe tueri;
Nunc illum rursus; nunc & se mutua rursus:
Exiliut tandem, lacrymisque ita fantur obortis:
Verane te facies offers? falsa an nos ludis imago
Flore pater? vivisne? tot ecquis enim superare pericla
Te valuisse putet, tantum te degere & aeui?

Hic Florus : viuo certè , mihi credite : namque
Diluuio ex illo vt fugio , dirique Neronis
E manibus , saltusque peto , latebrasque ferarum ;
E monte in montem , quartam post denique messem .
Huc venio , sistoque gradum , quod nulla daretur
Vltra tendere iter , pelago obsistente , facultas .
Verùm iucundè tamen hic mea vita fluebat ,
Quod latè circùm populi plerique fideles
Inuenti , Sociique boni : Nec cura coquebat
Me nimium vestrorum , postquam caelituum rex
Per visum haud semel admonuit , quandoque futurum
Vt vos Ausoniae extremo hoc in litore laetus
Laetos adspicerem , prole & divinitùs auctos ;
Qua decus illa nouum inueniat , quam cernitis vrbem ,
Inueniantque nouos caelestia regna triumphos .
Quin nocte hac , fateor , cessit quae proxima , visi
Vos mihi per somnum hic loci ibidem occurrere eunti ;
Visus & insigni iuuenis forma , meus esset
Qui comes , apprendisse manum , talesque dedisse
Ore sonos : Flore , ecce tui Flore o tibi fratris
Filius ; ecce ejus simul & sanctissima conjux ,
Iustus amor tuus ambo , tua & iustissima cura .
Cum dicto & somnus , noctisque recessit imago .
Quare agite o alacres , tectis succedite Locrum ;
Quandoquidem huc vos fata vocant , & numina Sancta:

Nam

Nam vos pone sequar capita o dulcissima, & illic
Erroresque viae vestros, casusque docebor.
Dixerat. inque pios certatim saepe ruentes
Amplexus miscent lacrymas, atque oscula miscent.
Et jam laetitiae finis sit nullus, ab altis
Ni moneant longè fugientes montibus umbrae.
Ergò discedunt. Soliti vicina tugurj
Tecta petit Florus, primo excursurus ad vrbem
Mane die: cui longa nimis nox illa futura.
Rursus equos alij inscendunt, stimulisque fatigant,
Donec conficiunt iter, & data moenia, Diuis
Auspicibus, subeunt, requiem, finemque laborum.

Quis non officio credat tunc mutua nostros
Certasse, hospitibus possent quò talibus esse
Sese homines lautos, comes, facilesque probare?
Quin adeo & cuncti illos admirantur, amantque,
Hoc vulgo obscurum quod haberent carmen in ore:
Vate sed incertum quo, mortaline, Deone:
Galla genus partu Locros aequabit olympo.
Quamuis multo erat Hyppolite prouectior annis
Jam tandem, quàm dulce viro vt patris addere nomen,
Et sibi jucundum speraret matris apisci.
Naturae at leges frangit, quas ipse rogavit
Saepe Deus, sua vult quoties notescere facta.
Quod modò fit: Senior subitò nam denique turget

Hyppolite ; inque dies mage jam gestare videtur
Ipsa sibi , & pondus sentit , sentitque moueri .
Et vaga jam decies Phoebe repararat eundo
Cornua : vitales editque in luminis oras
Perpulchram facili partu miroque puellam :
Rura etenim memorant (quod ruri nata puella est)
Disclusisse sinu passim calthasque , rosasque ,
Lilia , & omne genus flores : latèque repente
Dulcisonis circùm completos cantibus agros .
Quam Sacris postquam lymphis de more Sacerdos
Conceptis lauit verbis , venere frequentes
Matres , atque patres , pueri , innuptaeque puellae
Visere , & acceptam prolem genitoribus ipsis
Gratari . Et iam Florus adest laetissimus vnus ;
Atque Parasceuen , Graeci quam nomine dicunt ,
At vero Ausonii Venerem, & Veneram, & Venerandam,
Sustollit manibus , stringitque ad pectora raptim .
Adflatusque adeo caelesti est numine quando ,
Fortia facta canit , magnosque ex hoste triumphos .
Non haec aut lanae digitos , telaeue , canebat ,
Non picturatis àssuescet vestibus auro ;
Et non compta comas , ac multo languida cultu
Connubia optabit fortis mortalia virgo .
Quos haec non populos , quas non peragrauerit vrbes
Virtute, eloquioque potens , & fortibus ausis

Plena Deo? quanta & victrix non damna cocytho
Intulerit? quos non exhauſerit vna labores;
Vſque ſuo decoret noſtros dum funere Gallos?
Queis mage lactati dictis Agatho, Hyppoliteque
Tot promiſſa ſuo Diuos vti numine firment,
Orant, & grati cumulant altaria donis.
Nec minùs interea genitorum abſumitur omnis
Intete cura o Virgo: neque corporis illi
Tam ſpectant bona; vti ſis ſcilicet ipſa ſuperſtes,
Quàm quae ſunt animi; nempe vt ſis relligioſa,
Atque pia in primis, rectè de numine Sancto
Quò ſentire Dei valeas, caſtumque adhibere
Caelitibus cultum, quae eſt certè homini ſapientia prima.
Tum verò ut potuit primùm apparere per annos
Ingenium ſublime tuum, tuaque ignea virtus;
Naturam & tibi natus amor cognoſcere rerum,
Doctrinaſque, arteſque bonas tum velle doceri;
Doctorum extemplo tibi facta eſt copia, noſtra
Quae facilis fuerat res vrbe altrice ſophorum.
Hortos ergo breui Sophiae ſpatiata repoſtos,
Diſcis vti prognata Chao antiquiſſima rerum
Materies, pulchri ſpeciem vt vidit, amarit:
Cui coniuncta thoro diſcordia miſerit alua
Corpora prima: immenſum queis per inane volutis
Extiterit tellus, & pontus, & ignis, & aer.

Qui loca captarint propria, & mage commoda cuique.
Hinc, aether quotquot lucentia sydera pascit,
Esse: hinc humanum genus: hinc genus esse ferarum,
Aera quot, terrasque colunt, pelagusque profundum:
Hinc arbusta, hinc & segetes, & pascua laeta;
Discis & vnde salis verrentes aequora venti,
Vnde sit & tonitru, & nubes, & fulgura, & imbres,
Terraique tremor, fontes, atque omnia demum,
Quae fieri caeca ratione videmus in Omni,
Auctoremque Deum, qui tot molitus amore,
Tantaque nostrorum est, ac illa tuetur, adoras.
Et numeros tentas, mensurasque: addis & artem,
Aptè qua valeas, ac dicere Virgo disertè:
Voluere & omne iuuat scripti genus: omnia & hauris
Quae bona, quae vero sint convenientia. Sacros
Atque adeo libros rapis, His noctesque diesque
Aduigilas, mira pectus dulcedine tacta:
His etenim manifesto se Deus ipse reuelat,
Naturamque aperit rerum, quae nocte sepulta
Perpetua fuerat, nosque his nos nouimus ipsi,
Et quae, morte obità, nobis sunt regna parata;
Regna Patris summi, aeterna queis pace fruamur,
Hinc celebris circum Grajas it fama per vrbes,
Vnam te esse Locris, cuius sapientia tanta
Sit, quantam prior vlla aetas non viderit vnquam,

Non videat praesens. Vnam te praedicat esse,
Cui gravitas, cui relligio, pietasque, tenaxque
Integritatis amor, cui excellens forma, puellam
Haud vllam sinat esse parem, sinat esse priorem.
Quot iuuenes ergò, claro qui Sanguine creti
Essent, te thalami sociam optauisse putarim?
Quot foribus suspensa tuis & florea serta?
Quot tua flebilibus per multam limina noctem
Insonuisse elegis? matres & denique honestas
Te quaesisse nurum? Nihilum tamen ipsa moueris
Vel prece, vel fletu, castum stat corpore florem
Caelesti Sponso, ac mentem seruare pudicam;
Aeterno captam qui te sibi jungit amore;
Cui aeternùm primis sacras te paruula ab annis;
Cuique placere studens vni, mortalia temnis
Omnia prorsus: consilio & persistis in illo;
Quùm primum terrae mandaueris ossa parentum
Officio defuncta pio, non amplius aeuum
In Patria terere incassum: sed longius ire
Semotas terras, ac barbara regna petitum,
Dummodo per sponsum liceat, praeceptaque vitae
Latiùs, atque crucis vexillum ferre per Orbem.
  Haud tamen interea magno sine foenore soles
Virgo tibi pereunt. Veri nunc tramite certo
Monstras nempe viam: omnigenae & praecepta frequenti
Turbae

Turbae auditorum doctrinae tradis: honesti
Nunc speciem sic fingis, vti capiantur amore
Eius, & haud peccent quidquam in divosque, homines,
Nunc vatum sacra dicta, arcanaque sensa recludis:
Antiquasque doces in Christo rege figuras
Impletas omnes, partam cunctisque salutem.
Nunc siquid dictum asperiùs, factumque proteruè
Fortassis ciues inter, turbaeque coortae
Sint, iraeque; aut cui faciat fortuna malignè;
Siquid amor cedat fratrum; & sibi consulat vni,
Sanctaque quis violet communis foedera vitae;
Denique relligio siquid, pietasque laborent;
Tempore ades cunctis, quibus est vsus mage, rebus:
Nullaque difficilis res est adeo, inquepedita,
Quin citò conficias; tanta est prudentia rerum,
Tantaque vis linguae, & grauitas, probitasque, fidesque.
Vna sed insignis curas supereminet omnes
Illa, puellaris, fundaras quod modò Virgo,
Cura sodalitij: & Christo quas rite jugaras
Vittatas casto sponsas cum flore iuuentae,
Has tu multa doces; quae sint veniente canenda,
Quaeque canenda die sint decedente per vmbras
Carmina Sacra Deo: quid sit prece Numen & ipsum
Orandum, quibus atque modis: commissa piandum
Quanam sit ratione: ac multa vetasque, iubesque;

Iuraque

Juraque describis, legesque volentibus aequas;
Queis stet pacta fides, sociae queis foedera vitae
Firmentur; discant, faciant sua munia & omnes.
Et quoniam nihil est prorsus rectique, bonique,
Quod non vnanimis studiis ardentibus vltro
Lecta cohors faciat; gaudes tu; durus vt olim
Gaudet, apes aestate cauo qui cortice claudit
Agricola, & paruis figit noua tecta colonis,
Cernit vbi iam feruere opus, pendere tenaces
Jam ceras, fluere & dulci iam nectare cellas.
Et iam terdenos aetatis conficis annos,
Quum longa fessi mater, genitorque senecta
Decedunt, vitamque tua inter brachia ponunt,
Hippolite prior; & paruo pater intervallo
Post lunarum Agatho, Christi par nobile amantum.
Queis tu non lacrymis, non foemineis lamentis,
Sed votis operata pijs, iustisque solutis,
Post longa exilia, aeternum grataris adepta
Aurea templa Deum, mensasque, epulasque beatas,
Quid facias, modò quae tanta sis libera cura,
Atque animo fixum illud sit, per tela, per ignes,
Per caedesque nouos populos, noua subdere regi
Sponso regna, tuum testari & sanguine amorem?
Scilicet hoc vnum flagranti pectore versas
Noctes, atque dies; vnum hoc noctesque, diesque

Oras strata solo ante aras, simulacraque Diuum.
Sed nec differri tuus amplius irrita ventis
Passus amor tua vota; Vigil dum multa precaris
Per noctem, ecce tibi manifestus lumine claro
Sese offert; legio auratis insignis in armis,
Quem stipant circum iuuenes, sine corpore vitae;
Ipse autem picta in trabea, quinisque decorus
Quos spargunt radiis clauorum, & signa veruti
Quina, crucem fuluo ex auro, viridique smaragdo
Arboream ingentem laeua sustentat, amicis
Teque his solatur dictis, atque occupat aegram:
Ne tete mea tu, neu nos exerce precando
Amplius id, dedimus dudum quod scilicet vltro;
Verum distulimus, tua dum foret auctior aetas,
Atque ea par nostris ceptis. Nunc ire, subactos
Et populos firmare animis: nostrisque solutos
Legibus imperio tibi fas adiungere nostro.
Tecum adero: & potui tantum qui in plebe meorum
Bissena; videat; faxo quid foemina in vna
Nunc possim gens magna hominum; tuque ipsa videbis.
Vix haec, atque nouum ori, oculisque afflavit honorem:
Et simul obducta actutum se nube recepit.
Quo attonita affatu, praesenti & numine sponsi,
Colligis vt mentem primum, tenebrisque fugatis,
Rebus restitui cernis cum luce colores,

Exurgens

Exurgens delubra petis, Diuoſque ſalutas
Multa orans, donis onerans altaria multis.
Tum res conſtituis: tuaque omnia diuidere ipſis
Virginibuſque tuis, turbis & pauperiorum
Incipis, vt nequid poſſit tibi virgo perire.
Quod ſigni quoniam poterat ſatis omnibus eſſe
Quid ſtrueres, ſubitò concuſſi pectora ciues
Se miſeroſque vocant; deſolatoſque per vrbem;
Haud aliter trepidi, quam ſi vis ingruat hoſtium
Improuiſa, ipſas quatiat iamque ariete portas.
Ergo tuas raptim concurrunt vndique ad aedes
Cives, prima virum, matronarumque, tenere
Si te quà valeant, iſtoque auertere mentem
Conſilio. Sed vbi primum datur ora tueri,
Inſolitaque vident tua ſcintillantia luce
Lumina; ſupra hominemque oris decus; atque decentem
Mirantur faciem, maieſtatemque verendam:
Nilque tuas adeo voces mortale ſonantes;
Quae tibi iamdudum addiderat tuus omnia ſponſus;
Nolunt quippe Deo, placitaeque obſiſtere cauſae:
Sed tua cepta ferunt ad caelum laudibus omnes,
Actam quandoquidem caeleſti numine cernunt,
Teque Deo, quaecumque moues, auctore mouere.
Quin ſuper haec aliquem cunctis pro ciuibus vnum
Ore ſonos videor tales audire cientem:

Idecus,

I decus, i nostrum, quò te tua viuida virtus;
Quo te regis honos; quò te pietasque, fidesque,
Relligioque vocat. Te nouerit vltima Thule,
Te Tanais, Phasisque, & te Nilotica regna,
Tethios & quantum terrarum clauditur vndis,
Locrorumque tuis factis fer ad aethera famam.
Quos omnes vultu acceptos laetoque, serenoque
Absoluis paucis, abitu defixa propinquo.
Iamque dies, alterque dies processerat, ast quum
Proxima praecipites vrget nox aetheris ignes,
Peruigil Euphemen conclamas, quae tua nutrix
Iam fuerat. Haec prae cunctis magis vna fidelis,
Haec studioque pio, haec longo & magis vna probata
Vsu: cui senior licèt aetas asperet ora,
Procero tamen integrae sunt corpore vires,
Viribus atque ipsis animi praesentia major.
Delecta haec igitur, tibi quae comitetur eunti,
Seruitio ex omni vt coram astitit: Eia age mater
Quid cessamus, ais? duplicato & poplite terram
Cum dicto petis ante tui paruam crucifixi
Effigiem Sponsi, quae dextra à parte grabati
Pendebat lino: tundens & pectora palmis
Illum de caelo comitemque, ducemque viai,
Praesidiumque vocas tibi rebus in omnibus aequum.
Mox & consurgens, sanctum de pariete signum

Accipis : admotumque ori , ſuſpendis eburno
E collo , inſertans protento guttura filo :
Collectoque ſinu , laeuae veteriſque , nouique
Sacra inſtrumenti ſupponis biblia : dextramque
Armas enodi baculo , taciteque per vmbras
Aedibus à patrijs , patriaque excedis ab vrbe .
Tempus erat , ſparſis rident quum floribus herbae :
Idque horae , primùm paruas quum ſedula cantu
Excitat , exercetque ſuas noua pignora natas
Daulias : inque vicem arguto illae gutture matri
Cuncta iterant dociles , concentuque arua reſultant ,
Floribus arua nouis , tenuique micantia rore .
Sed non his Virgo mentem tu tangeris hilum :
Nam nouus ad bellum veluti quum mittitur , acri
Cui thyrſo laudis percuſſit corda cupido ,
Induperator ; iter dum corripit ad legiones ,
Omnia , quae fieri poſſunt , praeſentia fingit ,
Praeſenſque exequitur : cenſet , ſuppletque cateruas
Ipſe ſuas : nunc caſtra mouet ; nunc admouet hoſti ,
Armorum ſonitu , criſtiſque vndantibus horrens ,
Poſt longum & tandem certamen , re bene geſta ,
Excipitur magno Capitolia ad alta triumpho .
Haud aliter Venerae ratio eſt , quae bella tyranno
Tanta mouet Stygio : verae & virtutis amore
Exardens ; adſtare ſibi nunc ipſa videtur ,

Et facere in populi ſat ſpiſſa verba corona:
Nunc ad matronas adit, innuptaſque puellas,
Atque hic multa docet; hic multa docetque, refellitque.
Inter nunc doctos homines, turbamque ſophorum,
Multa inter mundi proceres, regeſque ſuperbos:
Judicis iniuſti hic ſolio modo ſiſtitur, ardet
Ille oculis, additque minas, ac territat armis.
Pugnarumque genus nullum dirumque nouumque eſt,
Quod ſpe non auide praeſumat: fortiter offert
Denique lictori jugulum, palmamque potita,
Caeleſtum coetu, caeleſtes inter ouantes
Accipitur victrix regnis fruitura beatis.
Haec, huiuſque modi ingrediens dum multa reuoluit,
Laetatur, fallitque viae faſtidia longae.
Fama ſed interea longinqua vel oppida complet,
Ignotam peregre à patria te virgo, profectam
Eſſe pio fratrum ſtudio, ac caeleſtis honore
Excitam regis; nec longiùs abſore, quin ſit
Jam cunctis data viſendi, affandique poteſtas:
Tanta Paraſceues, Agathonis denique fama eſt.
Sed tu nota petis quae proxima litora, dextram
Carpere certa viam, & Siculas tranſmittere ad oras,
Agnoſci minùs à multis vbi rere: legiſque
Propterea propiùs quantum potes aequoris vndas,
Siquis abire modus praeſens ſit: donec Halecem

Tranſis, agris olim noſtris qui terminus amnis;
Leucopetramque venis, dum carbaſa forte ſecundis
Traiecturus aquas expandit nauita ventis.
Excipit ille autem, cum Sole & prorſus eodem
Curuato bimaris ſiſtit te litore Tapſi.

Felicem nimiùm Tapſum, felicia & vrbis
Ampla Syracuſiae quae proxima moenia ſurgunt,
Magnanimam quibus eſt primis vidiſſe puellam,
Atque audiſſe datum, magno ſimul ore tonantem!
Quantae hic diuitiae, pleno quas pectore fundit,
Collectae? quanta hic oculis excuſſa repente
Caligo? quanta & veſtrae lux addita menti?
Nam nunc multa docet vulgò: nunc & ſapientum
Diſputat in coetu, atque Scholas euertit auitas
Grajorum: tantis aſſurgit viribus ipſa:
Nunc aeterna pijs ſperandum gaudia vincit;
Aeternaſque malis poenas in morte timendum:
Nunc ſurdis aures, nunc reddit lumina caecis,
Nunc prope confectos morbo jubet eſſet valentes:
Et nunc pulſa loco, veros referentia vultus,
Falſa minuatim frangit ſimulacra deorum.
Atque vbi viſa ſibi, hic curarum quod ſatis eſſet
Expendiſſe, agros reliquos, felicia & illa
Tarſenſis magni agricolae ſata ſemina in omnes
Oras certa ſequi, propiuſque juuare colendo,

Hinc abit : ingredienſque viam , quae ducit ad auſtros ,
Oppida quot craſſus , populoſque , & rura Pachinus ,
Et Lilybes claudunt vada caeca , & ſaxa Pelori ,
Pleraque conuiſit Venus omnia Virgo . Sed vnam
Haud Acym certè potuit conviſere . Nulla
Scilicet Acys erat tunc : nulla prioribus annis
Vſquam Acys fuerat : nongentas nullaque prorſus
Viſa per aeſtates fuit Acys tempore ab illo .
Haud Venere ergo mea jactet ſeſe Acys alumna ,
Civibus aut vllis , vllo quos nomine claros
Scriptores vlli memorent : Seque efferat ipſa
Rebus , habet ſiquas , propriis ; nihil amplius optet .
  Iamque triennali fuerat ſatis ille labore
Per te cultus ager : ſegetemque haud amplius illam
Lappaeque , tribulique necant : non horridus altè
Carduus aſſurgens vrit : nec dira venenat
Vis lolii , aut alia , eſt frugum quae plurima peſtis ;
Quum , lembo inſcenſo , Rheginam tranſis ad vrbem :
Poſtque peragratas omnes circum vndique terras ,
Quotquot vtrumque ſupra pelagus concludit , & infra ,
Brunduſio ſoluis , dexter dum ſpirat hyapix :
Vnoque attingis Phaeacum litora curſu .
Atque hinc Leucadiae portus , hinc & Cephalenis ,
Teque Ithacae excipiunt ſcopuli , & nemora alta Zacinthi :
Tranſque fretum Pylii , populique fere Elidis omnes .

Nec

Nec te non veteres viderunt Arcades, vnde
Paſtorum genus eſt noſtrorum: Meſſenia & arva,
Vnde tuus vates cognomina ducit Abedon:
Nec qui Taygeti paſcunt juga, quique Erymanthi,
Et qui fatidicum potant torrentibus vndis
Cephyſum, bacchatumque Eurotam vndique ripis,
Argique, Spartaeque, Agamemnoniaeque Mycenae,
Ruderibuſque ſuis haud dudum effoſſa Corinthus.
Nam quos Virgo tuos animos ſenſuſque fuiſſe
Crediderim, magno dum nomine conſpicis vrbes
Tot magnorum hominum matres, rerumque potentes
Quae fuerint, pene euerſas, peneque ſepultas,
Vix vti nunc valeas ipſas cognoſcere in ipſis?
Quì pote non tantae nimis indoluiſſe ruinae,
Et malè non illi genti dixiſſe, adeo quos
Diſcordes animis tranſuerſos egit inanis
Ambitio, leuitaſque ingens, ac effraena libido,
Culmine vti e tanto tantas ſtulti ruerent res?
Priſci autem ſiquid decoris manet, artibus vnis
Palladis id ſervant, vnaeque tuentur Athenae.
Cui tu poſt Megaras ſuccedens protinus vrbi,
Impigra opus ceptum vrges, ac mortalia paſſim
Pectora abundanti perfundis flumine linguae:
Suſtollenſque altè jam pactae inſigne ſalutis,
Foedera conclamas Chriſti percuſſa cruore.

Cives

Cives hìc autem ſtudio novitatis adeſſe
Omnes , atque tuo pendere loquentis ab ore ,
Tanta admirantes verborum pondera , tamque
Eximium formae decus ; & tua dicta probare .
Nec mora , nec requies , alias excurris ad oras ,
Omnia colluſtrans latè loca , quae mare circùm ,
Aemoniuſque Oetas claudit , Pinduſque nivalis .
Nulluſque eſt adeo populus , quin juſſa faceſſat ,
Legeſque accipiat ſanctas : ſic mollia fando
Fingis corda premens ; ſic ſponſus & adjuvat ipſe .
Hactenus ex animo procedunt omnia : quamvis
Non ſatis ex animo vitas , quae plurima paſſi
Heroes illi magni , per tela per hoſtes
Qui crucis intulerunt primi victricia ſigna
In partes terrarum omnes ; & ſanguine fuſo
Projecere animas : quorum ſtat facta imitari .
Nanque animos aequos facilè , mentemque benignam
In te , nempe ſuam , vaniſſima Grajugenarum
Gens ſubito accepit , ſummae dans id ſibi laudi ,
Vel tales gignat ſi Greacia docta puellas .
Res alia at verò , varios ſi moribus vſquam
Mortales attentes , barbariemque laceſſas .
Ergo vbi Chaonios ſaltus , & litora tandem
Pervadis , rate conſcenſa , pelagoque remenſo ,
Italiam repetis , Romam impietatis ad ipſam

Accelerans arcem. Quam demum ingreſſa, frequentem
Saepe doces populum vitae praecepta beatae:
Incuſanſque hominum ſceleroſa atque impia facta,
Veridicis purgas mortalia pectora dictis.
Et jam ſponſus adeſt, vireſque, animoſque miniſtrat:
Verbaque dat, verbiſque fidem; datque omnia, quae vis,
Te poſſe efficere, humanos ſuperantia ſenſus.
Jamque facis paſſim innumeralia lucra animarum:
Lucra tamen, quae penè tuo tibi funere conſtent,
Ni tu lucra putes, caris pro fratribus omne
Supplicium, & quanvis letum crudele ſubire
Sed tu caeca nimis gens perfida Judaeorum!
Nempe tibi haud magnum ſatis inſaniſſe videris,
Caeleſtem diro mergis dum funere regem;
Illius extinguas niſi nomen, diſcipuloſque
Inſectere odiis: quin tete reſpicis ipſam,
Quam ſis exul inops, magnum diſperſa per orbem,
Et ſuperis ſimul inviſa, & mortalibus aequè?
Ecce tua modo fit culpa ſtudioque maligno,
Tam grave uti noſtrae, placido vel tempore, bellum
Inſurgat ſubitò Venerae. Sed perdis & omnes
Hic etiam vires incaſſum: quoque acriùs vrges
Eruere, hoc Chriſti regnum magis vna propagas.
Et jam non illam poſſunt aut mollia fatu
Vllius, aut minimùm crudelia flectere dicta;

Non

Non carcer, manicaeque movent; non lamina, & ignis;
Lactea ſacrato non vbera pectore vulſa,
Robora non duplicis ligni, clavique tenaces;
Nec ſuper impoſita ſcopuli pars magna jacentem:
Omnia enim ſuperat victrix, & munere ſponſi
Sana vices nullas vitat, rerumque pericla:
Quin, ingens veluti ſublimi in vertice Tauri
Proceros dura ramos attonſa bipenni
Ilex, majores & opes, vireſque, animoſque
Per damna, & caedes ferro ſibi quaerit ab ipſo.
Fortunata nimis! cupida quod mente petebas,
Tormenti haud vllum deſit genus. Vndat ahenum,
Exultatque labris ſevo, pice craſſo, & olivo.
Tuque roſas inter veluti verſere, frequentem
Alloqueris placide turbam, quantumque videntem,
Viventemque Deum, lapideſque, & numina ligna
Interſit monſtras, quorum nil tale viderent.
Jamque omnes fremere, & jam ſacra abolenda priorum;
Ceſſandum & vanis rerum, clamare; ſatis jam
Sanguinis innocui fuſum; populata ſat arva
Agricolis; ſat vaſtatas & civibus vrbes:
Jamque adeo exiliens medius non Orphitus ipſe
Vrbi Praefectus potis eſt compeſcere plebem
Exultantem animis, fuſteſque & ſaxa minantem,
Dum tamen ingenti nequicquam voce quiritat;

Nilque admirandi hic omnino praedicat esse ,
Monstrique , extinctis si frigeat ignibus olla ;
Ecce oculos subitò ferventi aspergine massae
Perfusus , dulci privatur lumine solis :
Tendentem verò duplices ad sydera palmas ,
Et sua damnantem crudelia & impia facta
Tranquillo esse jubes animo : simul omnibus altè
Visa hominum nullo , mirum ! molimine tolli ,
Ac terrae statui , haud vestes , haud laesa capillum : &
Concinnare lutum sputo , Christi inque vocato
Nomine , signare illi oculos , ac reddere lucem .
Fortunata animi ! tacitum quae gaudia pectus
Pertentasse tuum dicam , quum tanta videres
Tam parvo tibi stare lucra ? Hic jam millia multa
Sunt hominum quaesita Deo : quaesitus & ipse
Orphitus in primis , claro qui cedit honori ,
Omnibus & rebus caeli correptus amore .
Aspera nulla tibi tamen hic speranda supersunt ,
Conversis hominum studiis : aliaeque petendae
Orae , si quaeras . Est proxima Thuscia , fibras
Scrutari solers pecudum : est antiquus & Vmber ,
Plurimus errores etiam qui nutrit avitos .
Sunt Ligures : sunt & Galli , tua busta , togati :
Totque aliae gentes : sed te miseratus ab alto ,
Quam tres atque decem legatio longa fatigat
Annos ,

Annos, haud patitur differri praemia, laudi
Quae ſint digna tuae; Mediolanumque dat eſſe
Tantorum requiem Genitor, metamque laborum.
O nimium vero felix Agatonia Virgo!
Quae ſi non patria in Locro, ſaltem vrbe parentum
In patria occumbis, collum ſubmiſſa ſecuri:
Vt neque cognatae aut lacrymae, aut funeris vllus
Deſit honos: multo ante alias felicior autem,
Quae decore aucta novo, quod adhuc tibi contigit vni,
Ingrederis magno inſignis ſuper aſtra triumpho,
Aurata triplici a ſponſo redimita corona.
Salve diva Venus, virgo o fortiſſima ſalve:
Haud alia, intacto aetatis quae flore, profuſa
Atque anima, aeterni ſit Regis adepta hymenaeos;
Audeat ire prior; tecum & contendere honore.
Illum incedentem per lilia tu Genitricem
Proxima poſt magnam, claro ſpectabilis auro,
Pictaque in palla ſequeris, ductaſque choreas.
Aſpice nos oro: ac tantas miſerata ruinas
Communis patriae, meliorem, da prece, mentem
Accipiant cives. Vigeat da caetus in aevum
Paſtorum noſter: nihil &, te praeſide, iniqui
Aut ferat, aut faciat: longum & da vivat Abedon;
Quo parere ipſe queat quae plurima parturit, & te
Saepe alias, aliiſque modis celebrare canendo.

EJUSDEM
IN EAMDEM
CARMEN ANNALE.

1

Nobis quandoquidem ſacer
Feſtus eſt Veneri dies
Tandem redditus; & piam
Noſtrorum aſpicimus manum
Jam coiſſe frequentem.

2

Vates eja agite o boni
Sertis tempora frondeis
Velati, calamos leves
Inflate, & nemus inſonet
Cantu ſuaviter omne.

3

Dicenda eſt Venus aurea;
Non ea quæ Idalium regit
Frondoſum, aut veterem Paphon;
Piſcoſamve Guidon, maris
Nata fluctibus atris:

Sed

4

Sed quæ dives Aletium ,
Pisauri & juga florea ,
Cytæumque ferax , Locrum
Et suorum a deo volens
Altas incolit arces ;

5

Quam provectior edidit
Annis Hippolyte , Padi
Nympharum una , ubi vitreus
Lene defluit , arvaque
Findit nostra Novitus

6

Vix in luminis editam
Auras , diva suo sinu
Excipit Sapientia ;
Immulgetque meri
Lactis ubera plena .

7

Tum casto teneram locat
Lecto , qui liquidis fragrat
Caeli semper odoribus ,
Ac apud se alit ut suam ,
Educatque puellam .

Hinc

8

Hinc ea vis animi, hinc fides,
Hinc ea pietas fuit,
Morumque hinc ea ſanctitas,
Veri & hinc amor, omnium
Et prudentia rerum.

9

Multos noſtra quidem tulit
Vrbs olim Sophiae viros
Praeclaros ſtudiis, bonos
Et formare alios bonis
Multas legibus Vrbes,

10

Multoſque, egregiis item
Factis militiae & domi
Alto qui patriam polo
Aequarunt; tamen una eſt
Omnium Venus inſtar.

11

Quidquid Grajugenum ſcholae
Artium doceant, ſacra &
Quidquid utraque pagina
Sancti contineat, tenet
Omne, proque fitetur.

Ergo

Discendi studio excita
Ingens turba hominum; ad domum
Nemoque est, melior suam
Quin subinde revertat.

13

Non enim rigidas modò
Verbis tradere regulas
Virtutis placet: omnia
Sed quaecunque docet, simul
Sanctis moribus implet.

14

Et jam casta viro fidem
Servat sanctius uxor, &
Florem virgo frequentius
Aetatis sacrat integrum
Caelesti innuba sponso.

15

Jamque justitiam colit
Quisque civis, & omnia
Omnes officia in Deum
Implent, in patriam, & suos,
Ut peccent prope nulla.

Haec

16

Haec domi Venus hactenus.
Ast longe a patria procul
Quae post grandia gesserit,
Hanc habent vim, uti fortium
Vincant facta virorum.

17

Christi nomen in ultimas
Terras ferre, & amabili
Illius populos jugo
Certa subdere, nil timet
Mille adire labores.

18

Tu vero superum patri
Virgo carior una; cui
Mentem eam pater addit; &
Cui tantos animos, pares
Et vires animis dat.

19

Non te dura viae movent,
Infidi insidiae aut maris,
Non aestus, pluviae, nives;
Facta non hominum impia,
Rerum & mille pericla.

Quis

Quis vero queat aspera ,
Quisve suavia dicere ,
Quot tibi insula Sicelis ,
Quotque ora Ausonis utraque ,
Ac gens Graja crearit .

21

Illa sed superant mala ;
Illa sed superant quoque
Virgo plus nimio lucra ,
Quae septemgemina manent
Te Mavortis in vrbe .

22

Vincla hic , sectaque fortiter
Suffers vbera , & hic cruces ,
Clavosque , & scopulos super
Impostos , oleo , ac pice ,
Et ferventia ahena .

23

Ast hic innumerabilis
Regi dat populus tamen
Christo nomina : & integra ;
Virtute illius hinc abis ;
Inceptumque opus urges :

E *Tan-*

24

Tandem abſciſſa caput, Padus
Prata rex vbi fluminum
Dividit, ſubis aurea
Victrix templa Deum, poli
Cives inter ovantes.

25

Ergo o docta cohors, boni
Paſtores bona dicite
Noſtrae carmina Virgini,
Nunc; & illius annua
Laeti feſta novemus.

FINIS

taetati 249. *arbusta*, 311. *omnes* 348. *manifestus* 490. *minutatim* 598. *imposta* 607. *pice*, *crasso*,

---

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Pal. Apostolici.

F.M. de Rubeis Patriarcha Const. Vicesg.

IMPRIMATUR

Fr. Vincentius Elena Ord. Præd. Reverendiss. P. Mag. Sacr. Pal. Apost. Soc.